

Fındık: Üretimi Türkiye’de, Borsası Almanya’da

Eyüp Ş. ÖMEROĞLU/ Genel Sekreter

Dergimizin 100 üncü sayısında Lisanslı Depoculuk Sistemini tanıtmış, sistemin üreticiye, sanayiciye, devlete, finans sektörüne faydaları ve bunların gerçekleşme şartlarını değerlendirmiştik. Yazımızın sonunda ise lisanslı depoculuk sisteminin, ürünler itibariyle değerlendirilmesinin takip eden sayılarda yapabileceğimizi belirtmiştik.

Borsavizyon’un bu sayısında, lisanslı depoculuk sistemini fındık ürünü açısından kısaca değerlendireceğiz.

Bilindiği gibi yaklaşık sekiz yüz bin ton olan dünya fındık üretiminin % 70’lik kısmı ortalama 550 000 tonu ülkemizde üretilmektedir. Bu üretimin yaklaşık % 80’i ihraç edilmektedir. Dolayısıyla kesin ihracatçısı olduğumuz ve dünyanın en büyük hatta ticarete konu olan dünya fındık üretiminin de neredeyse tekel sayılabileceğimiz bu ürünün dünya piyasalarına sevkinde ve fiyat oluşumunda ne kadar söz sahibiyiz. Bu sorunun cevabını ve bu cevabın nedenlerini lisanslı depoculuk sistemi paralelinde değerlendirmek istiyoruz.

Dünya fındık üretiminde lider ülke olmak dünya tüketiminin % 80’ini elinde bulundurmak elbette büyük avantajdır. Ancak asıl avantaj, ürünün dünya fiyatlarının belirlenmesinde söz sahibi olabilmektir.

Zira tarım ürünlerinde çok üretmek çok kazanmak anlamına gelmediği gibi piyasayı kontrol edemediğiniz takdirde daha az kazanç, daha fazla masraf ve nihayet zarar anlamına da gelir.

Lideri olduğumuz bir üründe piyasayı kontrol edebilmek için ise ya çok güçlü üretici örgütlerine, ya da ülkemizde üreticinin, fakru zarurete düşmeden ürününü depolayıp bekleme aşamasında ihtiyaçlarını giderebileceği profesyonel kurumlara ihtiyaç vardır.

Ülkemizde fındık üreticilerinin kuruluşu olan Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (FİSKOBİRLİK) devletin fındık fiyatını belirleyip, destekleme alımı yaptığı ve daha sonra ürün alım kredisi verdiği dönemde gerek üretici, gerekse ülke ihracatı adına bu fonksiyonu kısmen yerine getirebiliyordu. Ancak bu dönemde de dünya fiyatı belirlemede ve ihracat geliri ile üreticiyi mutlu etme konusunda belirgin bir başarı sağlanabilmiş değildir.

FİSKOBİRLİK’in yönetsel sorunları nedeniyle üreticinin taleplerine cevap vermemesi nedeniyle 2006 yılında TMO’nun fındık alma ve depolama görevi ile görevlendirilmesi de sadece üç yıl üreticinin elindeki fındığın bir kısmını almanın ötesinde, dünyada piyasa düzenleme anlamında bir gelişme sağlanamamıştır.

TMO’nun piyasaya alıcı olarak girmesinin hem üreticiye, hem de hazineye yarar sağlamadığı görülerek üç yıllık bir uygulamanın sonunda TMO’da piyasadan çekilmek zorunda kalmıştır. Bu tarihten sonra fındık fiyatını, bizim dışımızdaki piyasa aktörleri belirlemiş, devlet de üreticinin

mağdur olmaması için üreticiyi Tarım Kanunu kapsamındaki desteklerle desteklemeye devam etmiştir.

Kısacası bu gün itibariyle üretimde ve ihracatında lideri olduğumuz bir ürünün piyasasında ve fiyat oluşumunda hissedilir bir ağırlığımız yoktur. Ürünün ticareti ile uğraşan kuruluşlarımız ise ürün tanıtımı yaparak dünya talebini artırmaya çalışmaktadırlar, ancak bu etkinliklerin de hissedilir ve ölçülebilir bir başarısından bahsetmek söz konusu değildir.

Hal böyle iken fındık üretim bölgesinin yöneticileri, politikacıları ve sektör önderleri dünya fındık ticaretinin başlıca merkezi olan Hamburg Borsasının aslında Ordu'da veya Giresun'da yani ülkemizde olması gerektiğini, bunun için bir şeyler yapılması icap ettiğini, sonuçta buna devletin önderlik etmesinin gerekli olduğundan bahsederler. Ancak bu konuda konuşanların hiç birisi, bunun nasıl olması gerektiğine dair bir fikir beyan etmez.

Dünya fındık borsasının ülkemizde kurulabilmesi için öncelikle ülkemiz fındığının fiziksel ve kimyasal özellikleri belirlenerek, fiziken sağlıklı ve güvenli bir ortamda depolanabilmesi ya da satışa hazır halde pazara getirilmesi gerekir. Bunun yanında dünya alıcılarının da kurulan bu pazara gelmesi icap eder. Yani satıcının, alıcının ve ürünün aynı anda bir mekan veya mahalde bir araya gelmesi, bu mekanın da ülkemizin bir yerlerinde olması gerekir.

Şu anda bu üçlünün buluşma adresi Hamburg'tur. Zira ülkemiz fındığı büyük tüccarlar veya alıcılar adına hareket eden broker veya ajanları vasıtasıyla ülkemizdeki üreticiden, küçük yerel tüccardan alınıp Hamburg'da ticaret yapan tüccarın kontrolüne geçirilmekte, dolayısıyla ülkemiz üreticisi veya tüccarı ilk etapta sistemin dışında kalmaktadır. Hamburg Borsasında ürünümüzü dünyaya pazarlayan ticaret erbabı, bizim değişik miktarlarda, değişik fiyatlarda, değişik zamanlarda fındık sattığımız tacirler veya aracılar olmaktadır. Bu aracılar, ürün ticaretini Hamburg'ta yaptıklarına göre tabii ki borsa da Hamburg'ta kurulacaktır. Hiçbir şey yapmadan sadece üretimdeki büyüklüğü dikkate alarak borsanın Türkiye'de olması gerektiğinden bahsetmek temenniden veya hamasetten başka bir anlam ifade etmemektedir. Peki o zaman ne yapmak gerekmektedir? Aslında bu işin hukuki alt yapısını devlet çoktan hazırlamıştır. 17 Şubat 2005 tarihine yürürlüğe giren 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bunun tamamlayıcısı olan 5174 Sayılı TOBB yasasının 53 üncü maddesinde düzenlenen ürün ihtisas borsaları işin anahtarını ülke insanının eline vermiştir. Fakat ne yazık ki bu güne kadar bu anahtar gereği gibi kullanılmamıştır.

Kısacası fındıkta dünya lideri olan Türkiye söz konusu yasal düzenlemeler çerçevesinde, ürettiği fındığın ticarete konu olan kısmını, uluslararası düzeyde akredite olmuş yetkili sınıflandırıcı laboratuvarında fiziksel ve kimyasal analizlerini yaptırıp, yine uluslar arası düzeyde kabul gören insan sağlığı ve gıda güvenliği kurallarına uygun bir şekilde depolayabildiği, depolarındaki fındığı ürün senedine dönüştürebildiği ve bu senetleri ülkemizdeki ürün ihtisas borsasında satabildiği zaman Hamburg veya dünyanın başka bir yerindeki borsa veya borsalar ülkemize gelmiş olacaktır. Bir başka ifade ile ürünümüzü uluslararası standartlarda ürün senediyle temsil edip, bu senetleri, kurduğumuz ve uluslar arası düzeyde işlem yapan ürün ihtisas borsasında alıp sattığımız zaman dünya fındık borsası ülkemize gelmiş olacaktır. Şu anda dünyada bu tanım ve özelliklere sahip bir fındık borsası da yoktur.

Böyle bir uygulamadan öncelikle ülkemiz üreticisi kazanacaktır. Yine nitelik ve nicelik yönünden belirgin hale gelen ürünün yurt içinde ve yurt dışında ticaretini yapan tüccar veya broker kazanacaktır. Nihayet ülkemiz fındığını ve bundan yapılan ürünleri güvenle tüketebilen dünya tüketicileri kazanacaktır.

İşte bütün bu olumlu sonuçları sağlayabilmek için ürettiğimiz fındığı depolayabileceğimiz fındık lisanslı depolarını inşaa etmemiz, kendi tacir, sanayici ve üreticimizin söz sahibi olduğu ürün ihtisas borsamızı kurmamız gerekmektedir. Bu da ancak sistemin inşaat ve işletim aşamalarında teşvik edilmesiyle mümkün olacaktır.

Dolayısıyla konuyla ilgilenen üretici örgütleri, tacir ve sanayici kuruluşları, ihracatçı birlikleri ve politikacılarımız bu işi bir ülke projesi halinde ele almalıdır. Sadece fındık ürününde bile olsa ülke projesi haline getirilecek lisanslı depoculuk işletmeciliği, sisteme konu olabilecek diğer tarım ürünlerimizde de güzel ve başarılı örnekler oluşturacaktır.

Saygılarımla